

Nr 57.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till ett företag, avseende reglering av vattenståndet i sjön Lången för torrläggning av vattenskadade marker inom Skee, Näsinge och Lommelands socknar av Göteborgs och Bohus län; given Stockholms slott den 4 februari 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF.

Fritiof Domö.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 februari 1944.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Föredraganden, statsrådet Domö, anför.

Den 26 juli 1923 beviljade Kungl. Maj:t lån från odlingslånefonden med 41 200 kronor till ett företag, avseende reglering av vattenståndet i sjön Lången för torrläggning av vattenskadade marker tillhörande fastigheter i Skee, Näsinge och Lommelands socknar av Göteborgs och Bohus län, varjämte Kungl. Maj:t fastställde för företaget upprättad arbetsplan.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län fastställde genom utslag den 14 april 1931 fördelningen å vederbörande fastigheter av förenämnda lån och

ålade därvid följande personer att årligen för vart och ett av åren 1931—1955 ävensom år 1956 erlägga, Axel Teodor Karlsson Källvik såsom ägare av fastigheten Massleberg 2⁴ 147 kronor 46 öre och 133 kronor 99 öre samt såsom ägare av fastigheten Massleberg 2⁶ 27 kronor 54 öre och 25 kronor 2 öre, Axel Teodor Axelsson såsom ägare av fastigheten $\frac{1}{64}$ mantal Budalen 1⁶ 85 kronor 19 öre och 77 kronor 55 öre samt Johan Gottfrid Forsström såsom ägare av fastigheten $\frac{1}{64}$ mantal Budalen 1⁷ 49 kronor 58 öre och 45 kronor 12 öre.

Kungl. Maj:t medgav sedermera *dels* den 27 juli 1934 Källvik, Axelsson och Forsström uppskov under ett år med erläggande av en var av de från och med år 1934 förfallande annuiteterna å nämnda lån ävensom räntefrihet under uppskovstiden å fastigheternas andelar i oguldna kapitalskulden å lånet, *dels* den 7 februari 1936 Källvik och Axelsson anstånd till den 1 augusti 1936 med erläggande av de å 1935 års kronodebetsdollar debiterade, å deras fastigheter belöpande annuiteterna å ifrågavarande lån, *dels* den 12 februari 1937 Källvik, Axelsson och Forsström uppskov under två år med erläggande av en var av de från och med år 1934 å deras ifrågavarande fastigheter belöpande annuiteterna å lånet ävensom räntefrihet under uppskovstiden å oguldna kapitalåterstoderna å lånet, *dels ock* den 10 mars 1939 Källvik, Axelsson och Forsström ytterligare uppskov under likaledes två år med erläggande av de från och med år 1934 å deras fastigheter belöpande annuiteterna å lånet ävensom räntefrihet under uppskovstiden. Genom sistberörda beslut anbefalldes Kungl. Maj:t tillika lantbruksstyrelsen att verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning huruvida ifrågavarande regleringsföretag medfört beräknad nytta för Källviks, Axelssons och Forsströms fastigheter.

I en den 7 november 1941 dagtecknad skrift ha Källvik, Axelsson och Forsström anhållit om ytterligare befrielse från erläggande av de å deras fastigheter belöpande annuiteterna å ifrågavarande odlingslån. Till stöd för sin framställning ha sökandena anfört, att ifrågavarande torrlägningsföretag icke kunde betecknas såsom fullt tillfredsställande, enär det vid högt vattenstånd fortfarande inträffade, att vissa lägre liggande markpartier översvämmades.

I ärendet ha infortrade utlåtanden avgivits den 15 oktober 1943 av lantbruksstyrelsen och den 12 november 1943 av statskontoret. Vid lantbruksstyrelsens utlåtande ha fogats *dels* yttranden av förre lantbruksingenjören i Göteborgs och Bohus län C. B. Carlson, vilket yttrande innefattar förut omnämnda, av Kungl. Maj:t anbefallda utredning i vad rör sökandenas fastigheter, *dels ock* utlåtande av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. Vid länsstyrelsens utlåtande fanns fogat yttranden av lantbruksingenjören Carlson samt vederbörande landsfiskal ävensom genom dennes försorg verkställd utredning rörande sökandenas ekonomiska förhållanden.

Av tillgängliga handlingar inhämtas följande.

Förslag till ifrågavarande företag upprättades vid av lantbruksingenjören B. E. Hildebrand år 1919 hållen syneförrättning enligt lagen den 20 juni 1879

om dikning m. m., vilken syneförrättning avslutades den 17 december 1919. Företaget omfattar en areal av 95,48 hektar, därav 59,345 hektar åker, 22,94 hektar odlingsmark och 13,2 hektar annan mark. Av sagda areal innehava låntagarna 89,12 hektar, därav 55,04 hektar åker, 22,665 hektar odlingsmark och 11,42 hektar annan mark. Företaget är slutfört. Arbetena ha godkänts av lantbruksstyrelsen den 15 januari 1930. I ett av förrättningsmannen år 1921 avgivet betänkande rörande företaget beräknades båtnaden genom detsamma till 102 372 kronor 60 öre, varav samtliga låntagares andelar utgjorde 95 184 kronor 60 öre. De totala torrlägningskostnaderna för företaget beräknades till 81 376 kronor, medan vid arbetsplanens fastställande samma kostnader beräknades till 85 885 kronor 67 öre. De verkliga kostnaderna visade sig stanna å sistnämnda belopp. Kostnaderna för företagets utförande ha till 50 procent täckts av statsmedel. Till bestridande av återstående, å låntagarna belöpande andel av kostnaderna har såsom förut nämnts Kungl. Maj:t beviljat lån från odlingslånefonden med 41 200 kronor.

Beträffande sökandenas ekonomiska ställning har följande upplysts.

Källvik är född 1877 och sjuklig. Han har försörjningsplikt endast mot sin hustru, som likaledes är sjuklig. Tillgångarna uppgå till 6 500 kronor och skulderna till omkring 5 700 kronor. De förra utgöras av dels fast egendom, taxerad till 4 300 kronor, dels ock kreatur, medan de senare huvudsakligen bestå av inteckningslån samt förfallna men icke guldna annuiteter å odlingslånet.

Axelsson är född 1896. Han har sedan oktober 1942 arbete i ett stenbrott med en inkomst av högst 130 kronor per månad. Tillgångarna, som dels utgöras av fast egendom, taxerad till 4 500 kronor dels ock kreatur, uppgå till omkring 6 000 kronor. Skulderna beräknas till omkring 2 800 kronor och omfatta inteckningslån å 2 500 kronor samt förfallna men icke erlagda annuiteter å odlingslånet.

Forsström är född 1893 och anställd vid gränsbevakningen såsom gränspolis mot en avlöning av omkring 270 kronor per månad. Han har hustru och sex barn i åldern 9—18 år att försörja. Tillgångarna uppskattas till 5 500 kronor varav fast egendom med ett taxeringsvärde av 3 600 kronor. Återstoden av tillgångarna består av kreatur samt övriga yttre och inre inventarier. Skulderna beräknas till omkring 4 200 kronor, omfattande huvudsakligen lån av olika slag. Skuldsumman inkluderar därjämte förfallna men icke guldna annuiteter å odlingslånet.

Innan jag ingår på de i detta ärende avgivna yttrandena torde jag få erinra därom att *torrlägningskommittén* i remissutlåtande den 27 oktober 1938 i det förutberörda av Kungl. Maj:t den 10 mars 1939 avgjorda ärendet angående uppskov med erläggande av annuiteter framhållit, att kommittén vid år 1938 verkställd besiktning av företaget funnit detsamma ändamålsenligt om än relativt dyrt. Fördelningen av de skilda intressenternas delaktighet i företaget hade påtagligen skett i alldeles riktig ordning. Det kunde emellertid tänkas, att värdestegringen av deras mark beräknats alltför högt. Kommittén har vidare uttalat, att kostnaderna för sökandena blivit höga i för-

hållande till för torrläggning av deras marker nödiga arbeten. Enligt kommitténs mening hade i fråga om kostnader, värden och arbetstillgång i allmänhet en avsevärd ekonomisk omkastning till det sämre ägt rum efter företagets beslutande och genomförande. På grund av dessa förhållanden har kommittén ansett, att i vad sökandena anginge särskilt ömmande omständigheter förelåge.

Lantbruksingenjören Carlson har i sina yttranden anfört i huvudsak följande.

Carlson hade på anmodan av lantbruksstyrelsen år 1942 verkställt utredning beträffande den nytta, företaget medfört för de sökandena tillhöriga fastigheterna. Därvid hade det visat sig, att därest i förslaget till företaget angivna nivå-siffror vore pålitliga, en icke oväsentlig sättning och erodering ägt rum i fråga om marken till *Massleberg 2⁴* och *Budalen 1⁶*, där denna mark varit föremål för brukning. Någon nämnvärd inskränkning i avkastningen kunde dock denna sättning näppeligen ännu ha haft till följd, då möjlighet till minst 1 meters torrläggning och trygghet mot översvämning vore för handen. Allenast vid exceptionellt höga flöden kunde de allra lägst belägna markerna utsättas för översvämning.

Enligt Carlsons mening hade båtnaden genom företaget överhuvud taget blivit något för högt uppskattad vid 1919 års synförrättning, i det att markvärdet före sjösänkningen satts väl lågt. Carlson hade med anledning därav verkställt ny båtnadsuppskattning beträffande sökandenas fastigheter, därvid båtnaden för *Massleberg 2⁴* och *2⁶* funnits böra motsvara 71 procent, för *Budalen 1⁶* 64 procent och för *Budalen 1⁷* 79 procent av de vid synförrättningen uppskattade båtnadsvärdena. Båtnaden av företaget hade sålunda i fråga om sökandenas fastigheter blivit åtskilligt för högt uppskattad. Redan på grund därav torde svårigheter ha uppstått för sökandena att återbetala lånet. I än större grad torde emellertid därtill ha bidragit det förhållandet, att de förbättringsmöjligheter företaget medfört icke till fullo utnyttjats. Ännu återstode nämligen å sökandenas fastigheter en del diknings- och odlingsarbeten, vilka otvivelaktigt vore av ganska betungande natur. Komme dessa arbeten till utförande, torde detta kunna bidra till en förbättrad ekonomisk ställning för sökandena, under förutsättning dock att en ändamålsenlig brukning av jorden skedde. Härutinnan torde det emellertid dittills ha brustit åtskilligt och bruste fortfarande. För *Källviks* del vore orsaken därtill den, att han på grund av hög ålder icke ägde förmåga att sköta jorden som sig borde. Vad *Axelsson* och *Forsström* anginge låge saken något annorlunda till. Dessa båda saknade väl icke arbetsförmåga men vore nödsakade att för sina familjers försörjning söka arbete på annat håll med omedelbar förtjänst, vilket hade till följd att de icke medhunnit att nöjaktigt bruka sina ifrågavarande fastigheter. Till sökandenas svaga ekonomiska ställning torde slutligen, förutom ovan angivna förhållanden, i icke ringa mån ha bidragit, att de varit nödsakade att även på annat sätt skuldsätta sig.

Resultatet av Carlsons utredning bleve, att sökandenas fastigheter haft båtnad av ifrågavarande företag. Sökandena kunde därför näppeligen grunda några anspråk på befrielse från dem åliggande återbetalningsskyldighet av lånet å uppfattningen om utebliven båtnad av företaget. Då båtnaden emellertid, såsom framginge av det anförda, icke blivit så stor som ursprungligen beräknats, kunde detta möjligen motivera en nedsättning av sökandenas kapitalskulder å lånet. Nedsättningen torde i så fall böra beräknas till ett belopp svarande mot förhållandet mellan å ena sidan det minskade båtnadsvärde, som framginge av Carlsons utredning, och å andra sidan det

båtnadsvärde, som lagts till grund för deltagandet i kostnaderna för företaget.

Vederbörande landsfiskal har framhållit, att då nyttan av ifrågavarande företag icke syntes ha blivit så stor som beräknats, det syntes rimligt att sökandenas kapitalkulder å lånet nedsattes med skäligt belopp.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har anfört följande.

Enligt landskontorets restlängder häfta sökandena i skuld för oguldna annuiteter å ifrågavarande lån med Källvik tillhoppa 525 kronor, Axelsson 425 kronor 95 öre och Forsström 193 kronor 33 öre.

Den verkställda utredningen har icke övertygat länsstyrelsen om att sökandena äro betjänta av att erhålla förlängt uppskov med erläggandet av påförda annuiteter å lånet. Enda utvägen att bereda effektiv lättnad torde vara att medgiva lindring i återbetalningsskyldigheten. Vissa skäl tala härför. Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida dessa skäl äro så starka, att de kunna motivera ett frångående av den på detaljundersökningar grundade amorteringsplanen. Av restlängderna att döma synes för övrigt möjlighet föreligga att så småningom utfå debiterade belopp, även om indrivningen måste ske i långsamt tempo.

Ehuru länsstyrelsen sålunda anser sig icke böra direkt förorda ytterligare uppskov med återbetalningen, vill länsstyrelsen likväl — för den händelse statsmakterna skulle finna skäligt att i någon form bevilja lättnad däri — framhålla, att Källvik synes böra i första hand ifrågakomma vid eventuella hjälpåtgärder. Med hänsyn till ekonomi och andra förhållanden torde, såsom förre lantbruksingenjören Carlson anfört, möjligheterna vara synnerligen begränsade för Källvik att utvinna en mot kapitalutlägget svarande ökad avkastning av jordbruket. Axelsson och Forsström synas däremot ha större möjligheter att genom arbetsförtjänst vid sidan av jordbruket förbättra sin ekonomi och fullgöra den betalningsskyldighet, som åvilar dem.

Lantbruksstyrelsen har yttrat i huvudsak följande.

Enligt styrelsens uppfattning tala omständigheterna i ärendet för att sökandena beredas någon ytterligare och mera varaktig lättnad i fråga om återbetalningen av lånet än ett enbart uppskov med erläggandet av annuiteterna därå. Detta torde emellertid icke kunna åstadkommas med mindre viss nedskrivning vidtages av den kapitalskuld, som åvilar sökandena efter erläggandet av på dem senast utdebiterade annuiteter å lånet. Med hänsyn till de särskilt ömmande omständigheter, som synas föreligga beträffande Källvik, torde en dylik nedskrivning för dennes vidkommande böra ske med hälften av kapitalkulden, medan för Axelsson och Forsström nedskrivningen synes böra begränsas till en tredjedel av skuldbeloppet.

Enligt från statskontoret inhämtade uppgifter skulle efter erläggandet av de under år 1942 utdebiterade annuiteterna kapitalkulden för Massleberg 2⁴ utgöra 1 843 kronor 57 öre, för Massleberg 2⁶ 344 kronor 31 öre, för Budalen 1⁶ 1 065 kronor 6 öre och för Budalen 1⁷ 619 kronor 86 öre. I enlighet med vad förut föreslagits skulle sagda kapitalskuldbelopp nedskrivnas för Källvik såsom ägare av Massleberg 2⁴ med hälften eller 921 kronor 78 öre, för Källvik såsom ägare av Massleberg 2⁶ likaså med hälften eller 172 kronor 15 öre, för Axelsson med en tredjedel eller 355 kronor 2 öre samt för Forsström med en tredjedel eller 206 kronor 62 öre. Den sammanlagda nedskrivningen skulle alltså uppgå till ett belopp av 1 655 kronor 57 öre eller i runt tal 1 650 kronor, vilket belopp synes böra tillföras avdikningslånefonden såsom bidrag från statens avdikningsanslag. För vidtagande av dylik nedskrivning torde emellertid riksdagens medgivande vara erforderligt.

Statskontoret har icke haft något att erinra mot vad lantbruksstyrelsen föreslagit.

*Före-
draganden.*

Av utredningen synes framgå, att sökandenas fastigheter icke haft den båtnad av ifrågavarande torrläggingsföretag, som skäligen kunnat påräknas. Härtill ha flera samverkande omständigheter bidragit. Sålunda torde båtnaden för fastigheterna vid syneförrättningen ha blivit för högt uppskattad. I än större grad synes emellertid till nyssberörda förhållande ha bidragit, att sökandena icke kunnat utföra de synbarligen betungande diknings- och odlingsarbeten, som varit nödvändiga för ett riktigt utnyttjande av företaget. Då härtill kommer, såsom av torrläggingskommittén framhållits, att de sökandena tillhöriga fastigheternas andelar i kostnaderna för deltagandet i företaget torde få anses höga i förhållande till de för torrläggning av fastigheternas marker nödiga arbetena, synas de fastigheterna åvilande skuldbördorna ha kommit att stå i icke rimlig proportion till den för fastigheterna av företaget åvägabragta nyttan. På grund av det anförda samt med hänsyn till vad i ärendet upplysts om sökandenas ekonomiska ställning finner jag billighetsskäl tala för att ytterligare statsunderstöd beviljas för åstadkommande av en avbetalning av ifrågavarande odlingslån. I fråga om statsunderstödet storlek ansluter jag mig till lantbruksstyrelsens förslag. Jag förordar alltså, att för ändamålet må från statens avdikningsanslag utgå ett belopp av 1 650 kronor. Härtill synes riksdagens medgivande böra inhämtas. Bidragsbeloppet bör av lantbruksstyrelsen ställas till statskontorets förfogande för att såsom avbetalning å de på sökandenas fastigheter belöpande andelarna av lånet tillgodoföras avdikningslånefonden samt fördelas i enlighet med vad lantbruksstyrelsen föreslagit. Beloppet torde icke böra inräknas i det belopp, som enligt riksdagens medgivande för visst år må beviljas jämlikt gällande bestämmelser för avdikningsanslagets användning.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att för avbetalning i enlighet med vad i det föregående anförts å vissa andelar å det till reglering av vattenståndet i sjön Lången för torrläggning av vattenskadade marker inom Skee m. fl. socknar av Göteborgs och Bohus län den 26 juli 1923 beviljade lånet från odlingslånefonden må från statens avdikningsanslag utgå ett belopp av 1 650 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sune Wisén.